

Vzpomínka na prof. dr. Jaroslava Stránského

Jana RŮZNAROVÁ

15. ledna 1994 uplynulo právě 110 let od narození významného českého politika a novináře, univerzitního profesora JUDr. Jaroslava Stránského.

Jaroslav Stránský se narodil 15. ledna 1884 v Brně v rodině zakladatele a předsedy Moravské lidové pokrokové strany a Lidových novin (Adolf Stránský).

Po absolvování klasického gymnázia v Brně, pokračoval ve studiu práv. Doktorát práv získal v roce 1907 na Karlově univerzitě v Praze a dále pak pokračoval ve studiu na univerzitě v Berlíně.

Po habilitaci 10. prosince 1921 působil jako soukromý docent trestního práva a řízení na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

Roku 1934 byl jmenován prezidentem republiky bezplatným mimořádným profesorem práva a řízení trestního na téže fakultě. Svou pedagogickou a politickou činností J. Stránský pracoval nepřetržitě 18 roků pro rozmach druhé české univerzity a získání i její mezinárodní prestiže.

Poté přišel školní rok 1938/1939.

J. Stránský se bez námitek podřídil usnesení vlády, aby v činné službě státní nebyli ponecháni zaměstnanci židovského původu.

Na fakultu se J. Stránský opět vrátil až po svém návratu z exilu v Londýně. Dne 5. června 1945 byl jmenován prezidentem republiky řádným profesorem práva a řízení trestního. Výnosem ministerstva školství a osvěty mu však byla udělena dovolená na letní semestr 1945 za účelem výkonu funkce člena československé vlády.

Vztahy s fakultou však nepřerušil, ať již stál v čele ministerstva spravedlnosti či ministerstva školství a osvěty.

Pod vlivem politických změn, které nastaly po 25. únoru 1948 byla tato činnost na Právnické fakultě MU v Brně podruhé násilně přerušena.

Výnosem ministerstva školství a osvěty z 5. března 1948 byl prof. JUDr. Jaroslav Stránský opatřením akčního výboru PF MU v Brně přeložen s okamžitou platností na dovolenou a zproštěn současně činné služby.

Politicky začal J. Stránský působit již v mládí.

Na konci I. světové války byl členem Revolučního národního shromáždění v Praze, které vyhlásilo v listopadu 1918 Československou republiku. To již byl také členem

Československé národní demokracie, strany, která měla mimo předsedy vlády Karla Kramáře, z důležitých postů ještě ministerstvo financí, jež řídil Alois Rašín – výrazná osobnost prvních let republiky.

J. Stránský se též podílel na formulování ústavy Československé republiky z 29. února 1920.

Situace před parlamentními volbami v listopadu 1925 ve straně Čs. národní demokracie byla charakterizována jako období vážných sporů o její orientaci. J. Stránský /označován jako vůdčí duch opozičního moravského křídla národních demokratů/ zakládá vlastní Národní stranu práce. V parlamentních volbách však Strana práce neuspěla a poté v roce 1930 zanikla. Její vedení doporučilo členům připojení k národním socialistům.

Září 1938 přivedlo J. Stránského do řad Výboru na ochranu republiky. Po mnichovské kapitulaci spolu s ostatními poslanci protestuje u prezidenta Edvarda Beneše proti přijetí mnichovského verdiktu.

V březnu 1939, po příchodu nacistů do českých zemí, odchází J. Stránský do Anglie. Stává se členem Státní rady a vede od října 1941 do dubna 1945 resort ministerstva spravedlnosti v Československé exilové vládě. V exilu stál od ledna 1944 též v čele národně socialistické politické skupiny.

Pravidelně hovořil do mikrofonu BBC ve vysílání do Československa.

Po návratu do vlasti – v dubnu 1945 až do své demise v únoru 1948 – byl členem vlád Národní fronty (ministr spravedlnosti, náměstek ministerského předsedy, ministr školství a osvěty), mimo to byl poslancem Národního shromáždění a místopředsedou Národně socialistické strany.

Po únoru 1948 odešel se svou rodinou znovu do exilu v Londýně. Zde působil nejprve v britské BBC a od roku 1951 v rozhlasové stanici Svobodná Evropa, kde však vystupoval pod jménem Jan Zedník.

V Londýně pracoval v Kuratoriu dr. Edvarda Beneše.

Jaroslav Stránský zemřel 13. 8. 1973 v Londýně.

S první publikační činností dr. Jaroslava Stránského se můžeme setkat v článkách a statích uveřejňovaných v Lidových novinách. Psal úvahy, jež se vyznačovaly hledáním mravních principů v politickém a veřejném životě.

Z období let první republiky stojí za pozornost zejména knižní vydání souboru článků, nazvaných „Poslanec píše vládě“ z roku 1933, „Střežme si Československo“ 1934 a „Po prezidentské volbě“ z roku 1936.

V období válečných let byl J. Stránský spojován s rozhlasovou činností britské stanice BBC, odkud pravidelně po dobu od března 1940 do 25. února 1945 promlouval k československému lidu. Po válce pak tyto londýnské hovory vyšly knižně pod názvem „Hovory k domovu“.

Fr. Peroutka v předmluvě k Hovorům napsal: „Když jsme se v koncentračním táboře vyptávali nových příchozích, jak si rozumějí domov a český rozhlas z Londýna a kdože z emigrace svou řečí chytá národ za srdce a nejvíce ho rozplaměňuje, řekli nám vždycky: Stránský a nějaký Svätý.“ Když jsme se na totéž ptali ve vězení, zase nám říkali: „Stránský a Svätý, ale to nevíme, kdo to je.“ Kolikrátkoliv jsme se na to ptali, tolikrát jsme to slyšeli. A někdy nám opakovali kusy těch řečí. Když jsme přijeli domů, shledali jsme, že dosud všichni vědecky vzpomínají.

Přes politickou činnost, kterou J. Stránský vyvíjel a jež vyvrcholila v jeho zahraniční činnosti pro osvobození Československé republiky, dokázal se vždy zabývat vědeckými otázkami právními.

Z jeho vědecké činnosti připomínáme práci, souhrnně nazvanou „Vůle poškozeného ve skutkových podstatách trestního práva“ z roku 1921. V práci se J. Stránský zabýval tématem, které je v literatuře trestního práva známo pod názvem „přivolení poškozeného k trestnému činu.“

Dále sem patří dva články publikované ve Vědecké ročence PF MU – „Právo a milost“ z roku 1923 a „Právo a revoluce“ z roku 1924.

V roce 1930 vychází další práce – „Smysl a předmět tiskové opravy.“

V poznámce úvodem J. Stránský napsal, že uveřejněná studie je pouze torzo práce, kterou původně zamýšlel. Chtěl vyložit a analyzovat zřízení tiskové opravy v celku, nicméně poté se rozhodl pro knižní publikaci prvních tří kapitol, jelikož tvoří samostatný celek jako „ideologie“ instituce tiskové opravy.

V Londýně J. Stránský pokračoval v publikování dalších svých prací – „K slovenské otázce v Československu a projevy v rozpravě“, 1952, „Odsun Němců z Československa z hlediska národního a mezinárodního“, 1953, příspěvek do publikace – „Sedmdesáté výročí narození dr. Edvarda Beneše“, vydané v Londýně v roce 1954, „Politický doslov a úvod“, 1954, „K otázce česko-německé“, 1956.

Na závěr této vzpomínky uvedme ještě jednou slova Fr. Peroutky: „Nikdy ani v minulosti nebyl pozitivním politikem v tom smyslu, že by zanedbával morální pozadí politické činnosti. Jeho chyby, kde se jich dopustil, byly vždy čestné, vznikávaly právě z prodloužení nějaké úctyhodné ideje. Hledal v politice od počátku to, o čem v těchto projevech tak často mluví, „věčné a obecné pravdy“, ty, které Němci opustili. Praktická politika nikdy nezatvrdila jeho mysl natolik, aby ztratil touhu usednout k nohou nějakého mudrce. Byl zralý muž i dychtivý žák zároveň.“